

Maria Espinalt, una veu de la lírica internacional

La segona de les plaques dedicades als poblenovins il·lustres que volem comentar és la dedicada a l'exímia cantant Maria Espinalt. Abans de continuar, però, hem de fer constar que en la placa de referència hi ha dos errors.¹ En primer lloc, diu que va néixer el 1915; en realitat va ser el 1910. I, en segon lloc, a la placa consta que el seu debut va ser al Casino. No és així. Va fer la seva primera actuació pública al teatre Victòria als 16 anys, amb Cançó d'amor i de guerra.

Parla la família

Qui millor que la seva família per parlar de l'ésser estimat? Per això, un matí dels primers dies d'estiu ens vam reunir amb el seu fill Josep Maria i amb la Marta, la seva esposa, en un pis de l'Eixample, on havia estat el Fort-pienc, als límits de l'antic poble de Sant Martí de Provençals amb Barcelona. Allí, amb l'ajut d'un àlbum de retalls de premsa, molts d'ells amb la data i els aclariments de la mà de la mateixa artista, vam anar seguint, pas a pas, la seva carrera d'èxits.

Abans, però, hem de concretar detalls anteriors, interessants sobretot per a nosaltres, la gent del barri. No és filla del Poblenou. Aquí hi va arribar als dos anys: «A peu i de la mà del meu pare», segons a ella li agradava recordar. Va néixer el 21 de juliol del 1910, al carrer de Con-

Cartell de Maria Espinalt, anunciant la seva actuació al teatre Fortuny de Reus
DONATIU GONÇAL SOBRÉ

sell de Cent, entre Nàpols i Sicília.² Ben aviat va anar al col·legi de les religioses franciscanes de la Rambla, primer només a escola i després, com que la seva mare estava delicada i ella era molt trapella, la van posar a mitja pensió. El seu pare era

de Santpedor, al Bages. Havia estat pastor primer, després va tenir ramat propi i, finalment, va fer d'abastador càrnic de mercats, amb carnisseries pròpies. Una al carrer de Castanys i l'altra a Marià Aguiló, cantonada Ebre, botiga encara existent.

Funció de gala al Gran Teatre del Liceu, interpretada per Maria Espinalt.

Del seu pas pel col·legi de les Monges, algunes condeixebles encara la recorden cantant solos al Mes de Maria i —diuen— van ser les mateixes monges que van recomanar al seu pare que li comprés un piano i la fes estudiar cant. El senyor Espinalt va replicar que els diners per a adquirir el piano ja els tenia, però que els faria servir per comprar-li un bon joc de tallants i ganivets perquè pogués ser una carnissera tan bona com la seva germana Carmeta, nou anys més gran que ella. Per contrast amb el pare, tenia la mare al seu favor i va començar els estudis musicals. Com a professor de cant va tenir el mestre Sabater, pare de la pianista Rosa Sabater. Al mateix temps, exercia de jove carnissera al barri.

Debut i, ben aviat, el Liceu

Eren tals les qualitats de la seva veu que als 16 anys, al maig del 1927, ja va debutar al teatre Victòria. Van seguir moltes altres actuacions, fins que va arribar el seu molt emotiu

debut al Gran Teatre del Liceu el 13 de desembre de 1931, amb l'òpera *Rigoletto*, acompanyada del gran cantant Hipòlit Làzaro.

La part negativa d'aquell debut va ser que la seva mare, que tant l'havia animat, no hi va poder assistir per la seva malaltia. Va quedar-li, això sí, el consol de poder sentir-la per ràdio, ja que la funció va ser transmesa en directe per aquell invent, tan nou aleshores, de la radiodifusió. En aquell mateix escenari, uns quants dies més tard, el 2 de gener, va cantar una obra que després fou una de les més cantades del seu repertori: *Marina*. El 15 de març cantava *Lucia de Lammermour*, i després *Carmen*, *La sonàmbula*, *El barbero de Sevilla*...

Això va representar que la temporada 1931-1932, que s'havia iniciat amb un cert desinterès, ja que l'arribada de la República no va ser ben vista per bona part del públic del Liceu d'aleshores, acabés amb uns plens totals gràcies a «aquella noia nova, catalana, que cantava tan bé», tal com es deia en el clàssic boca-orella. Alternant amb el Liceu, va anar cantant per les principals ciutats i viles catalanes amb òperes, sarsueles i concerts, fins que el 5 de novembre de 1932 arribà a Madrid amb *Marina* i *El barbero de Sevilla*. Va ser saludada per crítica i públic amb entusiasme i com un veritable descobriment. Continua per moltes altres capitals espanyoles. En aquest triomfal periple, també s'hi sumaren València i Palma de Mallorca. A Saragossa canta *Gigantes y cabezudos*, amb una versió especial de la «carta», musicada per l'autor, el mestre Serrano, especialment per a ella, que fa que anys després (1946) sigui declarada filla adoptiva d'a-

questa ciutat.³ Un altre compositor, el mestre Penella, queda tan corprès de la seva veu que li escriu la romança de Don Gil de Alca-lá, també expressament per a ella.

Maria Espinalt i el barri

Ella, però, seguia amb el seu barri, i el barri amb ella. Prova d'això ens la dóna el diari *Heraldo de Madrid* el dia 19 de març del 1933, que en la seva part gràfica publica una gran foto d'un homenatge tributat a la nostra artista per «una entidad del barrio del Pueblo Nuevo». No en dóna més detalls, però els presents a la foto són molts. Això sol dóna idea de la popularitat que, arreu de l'Estat, havia assolit la gran cantant. I ho confirma el fet que al setembre de 1934 fos condecorada amb el Gran Llaç d'Isabel la Catòlica i la Creu de l'Ordre de la República. L'any següent canta, també a Madrid, *La Bohème* i *Tosca*. Continua ampliant el seu repertori: *Faust*, *Madame Butterfly*, *La Traviata*, *El pescador de perles*, *Manon Lescaut*, *Doña Francisquita*... Li proposen anar a cantar a Amèrica. Els tractes són molt temptadors, però... l'esclat de la Guerra Civil avorta el projecte.

Maria Espinalt, la dona

Fins aquí, pràcticament, només hem parlat de l'artista, i hem deixant de banda la seva faceta humana. Ara, voldríem parlar una mica de la vida d'una dona que, a part del seus èxits com a artista, va viure intensament el seu drama particular.

La Maria era d'una estatura normal, tirant a baixa. Un bon dia va conèixer Josep Maria Coll i Rovira, de Ca l'Escabellat, família del barri i ar-

Maria Espinalt

madors de vaixells. Ell era un jove galant de bona planta i d'un metre noranta d'alçada... I va sorgir l'amor. Amor que no va ser ben vist per la família d'ella que, ara sí, estaven orgullosos de la seva carrera i temien que un casori pogués espatllar-la. Però, malgrat tot, va arribar el doble matrimoni: primer el civil i, uns quants dies després, el 18 de setembre de 1935, l'eclesiàstic a Santa Maria del Taulat. Encara hi ha qui recorda aquest casament com uns dels grans esdeveniments populars del barri.

Però va arribar la guerra i, mentre Maria Espinalt, Hipòlit Làzaro i altres artistes eren pràcticament obligats a cantar òperes i sarsueles en la nova temporada popular del Liceu, el seu marit era mal vist per bona part dels governants del moment.

El 9 de novembre de 1937 va néixer el seu únic fill, a qui posaren el nom de Josep Maria, com el seu pare. Poc

després, aquest és acusat de feixista i s'ha d'amagar. La Maria no en sap res del seu marit i ha de continuar actuant. No és fins després de molt de temps que s'assabenta que el 4 d'abril de 1938 el seu espòs va ser afusellat a les costes de Garraf, juntament amb 19 persones més.

La postguerra

Acabada la guerra, la seva activitat és intensa pels teatres de tot Espanya. Els públics d'arreu tenen ganes de tornar-la a sentir. Aquestes contínues sortides fora de Barcelona l'obliguen a anar a la comissaria de la Rambla⁴ per a sol·licitar els pertinents salconduïts sense els quals no es podia sortir de les respectives poblacions on es residia. I allí, a comissaria, hi havia fent els passis un seductor policia que algunes senyores del barri encara el recorden com un home molt ben plantat al qual anomenaven el «Clark Gable del barri», i ella... se'n va enamorar.

La Maria, mentrestant, ha confiat el seu fill Josep Maria a la seva germana Carme i al seu cunyat Rafael Soldevilla.

També la volien sentir a Itàlia, però altre cop la guerra, aquesta vegada la mundial del 1939-1945, estronca aquest segon intent de sortida a l'estranger. L'any 1940 inicia una nova temporada al Liceu on, a part del seu repertori habitual, canta el paper de Lia, l'esclava de *Turandot* i *Otello*. També fa molts enregistraments de discos de sarsueles, òperes i concerts.

Forma la seva pròpia companyia, amb la qual l'any 1943 està al teatre Tivoli sis mesos. Hi interpreta *La il·lustre moza*, del mestre Moreno Torroba, escrita també per a la seva

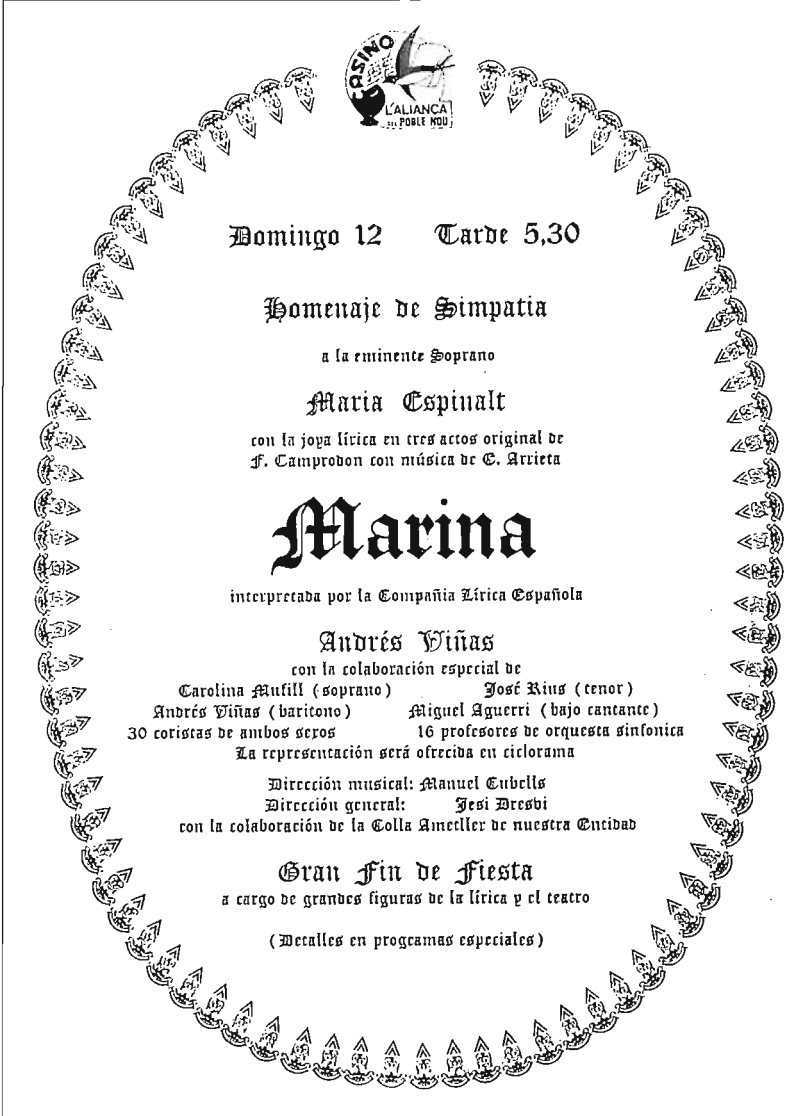
tessitura de veu. Davant de l'èxit, la diva demana una altra obra al compositor, però ell s'hi nega, ja que, si la fa per a les seves condicions vocals, després segur que cap més cantant no la podrà fer. Aquell mateix any 1943 es casa per segona vegada. El seu nou marit és Julio Constantino Carrera,⁵ el seductor policia del barri, que deixa el càrrec i passa a ser el seu representant.

És en aquesta etapa que el Casino li ret un homenatge, amb Marina, que mobilitza el barri, i davant de la impossibilitat de poder-hi assistir tots els que ho havien sol·licitat, s'han de posar altaveus a la rodona de Rambla-Joncar, perquè, com a mínim, la gent del Poblenou pugui sentir l'admirada Maria Espinalt.

Per fi, Itàlia...!

Continuen les seves triomfals actuacions, fins que els anys 1947 i 1948 arriba l'ocasió tan esperada: Itàlia, la pàtria del *bel canto*. Durant aquests dos anys, entre altres llocs, actua en teatres tan famosos com la Fenice de Venècia i el Sant Carlo de Nàpols. Després actua a Suïssa i a Portugal, i a tot arreu és aclamada pel públic i la crítica.

Però el seu marit, i al mateix temps representant, se'n comença a cansar. Com que, amb l'ajut de la família Soldevilla (el marit de la seva cunyada Carme Espinalt) i amb la seva condició d'expolicia del anys quaranta i cinquanta, amb molt bones paraules i dotes personals de persuasió, s'ha obert camí en el món dels negocis, ara li desagrada que li diguin senyor Espinalt. Això el mortifica en excés, així que, de mica en mica, com a apoderat de la diva, li va segant l'herba a base de demanar

Domingo 12 Tarde 5,30
Homenaje de Simpatía
 a la eminente Soprano
Maria Espinalt
 con la joya lírica en tres actos original de
 F. Camprodon con música de E. Arrieta
Marina
 interpretada por la Compañía Lírica Española
Andrés Viñas
 con la colaboración especial de
 Carolina Mufill (soprano) José Rius (tenor)
 Andrés Viñas (baritono) Miguel Aguerri (bajo cantante)
 30 coristas de ambos sexos 16 profesores de orquesta sinfónica
 La representación será ofrecida en ciclorama
 Dirección musical: Manuel Eubells
 Dirección general: Jesi Dresbi
 con la colaboración de la Colla Ametller de nuestra Entidad
Gran Fin de Fiesta
 a cargo de grandes figuras de la lírica y el teatro
 (Metalles en programas especiales)

Entre els actes de celebració del Casino de l'Aliança del Poblenou l'any 1969, es va programar un homenatge a la soprano Maria Espinalt.

tant, però mentre visqui recordarà el sentiment que l'artista hi posava en aquella «moza» que havia rebut una carta del seu enamorat, i com que no sabia llegir es preguntava què li diria en aquella missiva. No ho sabem segur, però podria molt ben ser que aquelles actuacions seves al Centre Moral haguessin estat el seu comiat de l'escena. Si més no, segur que sí que va ser l'última vegada que va cantar en públic al barri. Així, a poc a poc, es va anar apagant la seva estrella i va ser mig oblidada pel gran públic.

El seu fill Josep Maria

Mentrestant, el seu fill continuava vivint al barri, a casa dels oncles Soldevilla-Espinalt en un principal de la Rambla-Llull. Va ser jugador de l'equip d'hoquei del Centre Moral, quan tenia la pista darrere del camp de futbol del carrer de Bilbao. Un dels seus millors records va ser guanyar, al camp de la Fuixarda, un torneig entre el Barcelona, l'Espanyol i el Horta, on els del Centre anaven com a víctimes. Després va ser també directiu del Júpiter. L'any 1963 es va casar amb la seva esposa Marta, però abans hi va haver un canvi molt important en la seva vida. Com que no havia conegut el seu pare, mort quan ell encara no tenia cinc mesos, i com que qui li havia fet de pare era el seu oncle Rafael, marit de la seva tia Carmeta, la seva mare i ell mateix van autoritzar que fos adoptat pel matrimoni Soldevilla-Espinalt. Així és que Josep Maria Coll ara es diu Josep M. Soldevilla. D'aquesta manera conserva el seu nom de Josep Maria en record del seu pare natural; el de Soldevilla del seu pare adoptiu;

en els contractes unes xifres fora de tota norma, i les seves actuacions cada cop es van espaïant més. Ella, però, no perd l'entusiasme dels primers temps, així que, ja a les acaballes de la seva carrera, a Mataró, encara afegeix un nou títol al seu repertori i canta per primera vegada la famosa *Aïda*. Actua en molts festivals benèfics. Ella i la Mary Santpere sempre s'hi trobaven.

La seva última actuació

Ni el seu fill ni la seva nora ho poden concretar i, a més, les últimes pàgines de l'àlbum no segueixen el rigor dels primers anys. Però sembla que les seves últimes actuacions van ser cap allà l'any 1957 o 1958. Concretament la Marta recorda, com a dona i confident de la seva

sogra, que aquesta havia dit que la seva última actuació va ser a benefici dels damnificats per la riuada de València de l'any 1957, per a la qual es va fer un vestit molt bonic que només va ser servir per a aquell dia.⁶ El 7 d'abril d'aquell 1957, el jovent de la parròquia de Santa Maria del Taulat va muntar al Centre Moral la revista musical *Selecciones 1957*, amb l'intent de recaptar fons per portar malalts en peregrinació a Lourdes. Amb aquest fi es va demanar la col·laboració de molts artistes del moment, però el plat fort, i el més selecte, va ser l'actuació de Maria Espinalt. Ella no va negar la seva col·laboració i entre les peces cantades hi havia la famosa «carta» de *Gigantes y cabezudos*. El qui signa aquest treball no és ningú per a jutjar, musicalment, la can-

i el d'Espinalt per les seves dues mares: la natural i l'adoptiva.

I el dia del seu matrimoni, aquell en què molts nuvis són portats a l'altar per la mare, qui l'havia d'acompanyar? La solució va ser ben senzilla: en Josep Maria va entrar al temple amb les seves dues mares: la Maria, la real, i la Carme, l'adoptiva.

Després, la que havia estat la gran artista aclamada per tots els públics va continuar la seva vida d'anonimat, només trencat per algun cas aïllat, com quan la gent del barri, el 1973, li va concedir el premi Sant Martí, en la seva categoria de renom internacional.⁷ Fora d'això, va continuar vivint, consagrada ara, a més, a les seves tres nêtes, a les quals donava tot l'amor d'àvia que no havia pogut donar, de mare, al seu fill.

El seu comiat a la vida

Va morir el 25 de juny de 1981. Premsa i públic van demostrar que no havia estat del tot oblidada. *La Vanguardia* li va dedicar una llarga i extensa crònica, en la qual lloava

les seves portentoses facultats i gust en cantar.

Ara el seu fill n'evoca els records personals i diu que el primer, el més antic, és el d'unes sessions fotogràfiques que van fer a la cantant, quan ell deuria tenir tres o quatre anys. Artísticament recorda quan ell, un noieta, es va adonar que la seva mare era una gran artista en un concert benèfic a la Cúpula del Coliseum, dirigit pel mestre Dotras Vila.

També recorda, amb orgull, que la biografia de la seva mare, a part de figurar a la *Gran Enciclopèdia Catalana*, també consta, molt més extensa, en el Apèndix 80-81 de l'*Enciclopèdia Espasa*.

Aquests són els records de família d'una gran figura del Poble nou⁸ que, fins ara potser ha estat un punt amagada, tot i que molts la recordéssim amb afecte. Esperem que, igual que als altres personatges dels quals ens parlen les plaques, siguin recordats amb afecte per tota la gent del Poble nou.

NICASI CAMPS I PINÓS

NOTES

1. El mateix dia de la inauguració, les autoritats del Districte es van comprometre a esmenar els errors. En el moment de redactar aquest escrit, encara no s'ha fet. Esperem que, quan s'hagi publicat l'article, les correccions siguin una realitat.

2. També, en aquest cas, era als límits entre l'antic Sant Martí i Barcelona.

3. D'aquesta peça se'n tornarà a parlar més endavant.

4. Comissaria tancada fa ben poc. Era al número 37, ara 57.

5. Popularment se'l coneixia per Tino Carrera.

6. Sembla que aquest vestit va ser obsequi del seu marit, i li va fer la senyora Teresa Oriol, premiada amb una medalla en els premis Sant Martí 1998.

7. En aquell temps els premis Sant Martí tenien tres categories: de renom internacional, estatal i local. Així, el 1973, a part de Maria Espinalt, es va guardonar el futbolista Joaquim Rifé, en categoria estatal, i Jaume Botey Candelich, en local.

8. A part de la família Soldevilla-Espinalt, volem agrair la col·laboració de l'Arxiu Municipal de Sant Martí, el Casino l'Aliança, el Centre Moral, Rossend Conesa, Gonçal Sobrer i tots els que, d'una manera o altra, han col·laborat en aquest treball que aclareix, amb dades contrastades, moltes dates i punts erronis en les notes biogràfiques de la gran cantant que va ser Maria Espinalt i Font.

Domingo día 18:

Tarde, a las 6: **Audición de sardanas.**

Domingo día 25:

Tarde, a las 6: Fiesta del **Orfeo Virolai** del Centro.

XXXIII audición del **Orfeo Virolai** con la colaboración de la eximia soprano **María Espinalt** y el **Orfeo Luis Millet.**

Actuació al Centre Moral de Maria Espinalt